

مرجعیت علمی اهل بیت علیهم السلام در مذاهب اسلامی

به گزارش روابط عمومی مجمع جهانی تقریب مذاهب اسلامی، چهل و دومین نشست از نشست‌های علمی پژوهشگاه مطالعات تقریبی با حضور و ارائه حجت‌الاسلام دکتر محمدعلی رضایی اصفهانی، رئیس مجتمع آموزش عالی قرآن و حدیث جامعه المصطفی العالمیه با موضوع «مرجعیت علمی اهل بیت علیهم السلام در مذاهب اسلامی» در شنبه ۲۱ خردادماه ۱۴۰۱ با حضور ریاست محترم و پژوهشگران ارجمند پژوهشگاه به صورت حضوری و نیز با حضور مجازی فعالین و علاقه‌مندان بحث وحدت و تقریب برگزار گردید.

حجت‌الاسلام دکتر محمدعلی رضایی اصفهانی، رئیس مجتمع آموزش عالی قرآن و حدیث جامعه المصطفی العالمیه ارائه‌کننده نشست در ابتدای کلام خود جهت بیان اهمیت موضوع بیان داشت که اساسی‌ترین مباحث وحدت و تقریب مرجعیت علمی قرآن و اهل بیت است.

ایشان با بیان نمای کلی بحث خود گفت ما مباحث زیادی را در ذیل عنوان مرجعیت علمی اهل بیت می‌توانیم مطرح کنیم:

ولی به اقتضای زمان به تبیین دو عنوان تاریخیچه و مفهوم شناسی بسنده می‌کنیم:

ایشان در بیان مفهوم شناسی مرجعیت علمی اهل بیت گفتند که مطابق آیه و «أَنْزَلْنَاهُ إِنْ شَاءَ اللَّهُ الذِّكْرَ الْكَبِيرَ لِنُبَيِّنَ لَكُمْ أَسْمَاءَ مَا نَزَّلْنَا إِنْ شَاءَ اللَّهُ وَلَعَلَّكُمْ يَتَّقُونَ» (نحل، ۴۴) تبیین قرآن که برنامه زندگی انسان است به پیامبر سپرده شده است، پس مرجعیت علمی پیامبر مورد تأیید و تأکید قرآن و کلام الهی است از سوی دیگر در کلام نبوی ملازمت اهل بیت و قرآن بیان شده است: «إِنَّمَا تَارِكُ فَيْكُمُ الذِّكْرُ الْقَلِيلُ مَا مِنْكُمْ إِنْ تَمَسَّكُمْ بِهِمَا لَنْ تَضِلُّوا كِتَابَ اللَّهِ وَ عِتْرَتِي أَهْلَ بَيْتِي وَ إِنْ نَهَيْتُمَا لَنْ يَفْتَرِقَا حَتَّى يَرِدَا عَلَيَّ الْحَوْضَ وَ تَمَسَّكُ بِهِمَا وَ ثَقَلَيْنِ مَانِعِ اضْلالَ نِسْتِ بَلَكِه تَمَسَّكُ بِهِمَا دَوَى أَنَّهُمَا شَرْطُ عَدَمِ اضْلالِ اسْتِ پس مأموریت ذکر شده در آیه علاوه بر پیامبر شامل دیگر اهل بیت هم می‌شود و آنها هم وظیفه تبیین را دارند و لذا برای دیگر مردم مرجعیت علمی خواهند داشت زیرا که أَهْلُ الْبَيْتِ أَدْرَى بِمَا فِي الْبَيْتِ، ایشان همچنین تذکر دادند که به استناد آیه «إِنْ نَهَيْتُمَا يَرْيَدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمْ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا» (احزاب، ۳۳) ما ائمه و خود حضرت رسول اکرم صلی الله علیه و اله و سلم و فاطمه زهرا سلام الله علیها را اهل بیت می‌دانیم.

ارائه‌کننده محترم در بیان نگاه تاریخی به مرجعیت علمی حضرات معصومین بیان داشت که در این مورد هم می‌توان به کلام و اقرار خلیفه دوم (لَوْ لَا عَلَيٌّ لَهْلَاكَ عُمرَ=اگر علی نبود، عمر هلاک می‌شد) و هم به بیان و اعتراف امام احناف (لَوْلَا السَّنَتَانِ لَهْلَكَ النُّعْمَانِ) اشاره نمود.

رئیس مجتمع آموزش عالی قرآن و حدیث جامعه المصطفی العالمیه با بیان فرمایشات برخی علما در مورد مرجعیت علمی اهل بیت گفتند که ملامحسن فیض‌گفته در بررسی‌های علمی از افکار و مکاتب مختلف عظم برآورده نشد تا به احادیث اهل بیت رسیدم، علامه فضل الله هم در من وحی القرآن در مورد مرجعیت علمی اهل بیت فرازهایی دارد که مرجعیت حکمی پیامبر را که در برخی آیات مثل: «فَلَا يَنْفَعُكُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ» (نساء ۵۹) و

«إِنْ شَاءَ اللَّهُ أَنْزَلْنَاهُ إِنْ شَاءَ اللَّهُ الذِّكْرَ الْكَبِيرَ بِالْحَقِّ» لِنُبَيِّنَ لَكُمْ أَسْمَاءَ مَا نَزَّلْنَا إِنْ شَاءَ اللَّهُ (نساء، ۱۰۵) و نیز «يَا دَاوُودُ إِنْ شَاءَ اللَّهُ جَعَلْنَاكَ خَلِيفَةً فِي الْأَرْضِ فَلا تُكُفُّمُ بِإِذْنِ اللَّهِ الذِّكْرَ بِالْحَقِّ» وَ لا تَتَّبِعِ الْهَوَى الْفَيْضِ لَكَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ (ص، ۲۶) آمده الغاء خصوصیت نموده و در همه موارد و حوزه‌ها گسترش می‌دهد.

ارائه‌کننده محترم به نقل از شهید مطهری گفتند که عنوان مرجعیت علمی اهل‌بیت در زمان آقای بروجردی مطرح شده و آیت‌الله بروجردی هم بر این نظر بودند که مرجعیت سیاسی اهل‌بیت مورد اخلاف مذاهب است، اما مرجعیت علمی آنان هیچ مخالفی ندارد و همه مذاهب آن را قبول دارند. ایشان متذکر شدند که آیت‌الله سبحانی هم در پاسخ به ادعاهای یک دگراندیش به این مرجعیت علمی اشاره نموده است و جناب آقای جواد محدثی هم با بیانی روشن و عام فهم به مرجعیت علمی اهل‌بیت صحه گذاشته و آن را تبیین نموده است.

استاد محمدعلی رضایی اصفهانی، مفهوم‌شناسی مرجعیت علمی اهل‌بیت را در این موارد مطرح نمود:

مرجعیت به معنی منبع بودن مثل آنچه در فقه مطرح است؛ مرجعیت امضایی مثل آنچه در علم حدیث مطرح است عرض متشابه به محکم یعنی ما احادیث متشابه را به محکmat قول ائمه ارائه کنیم؛ مرجعیت پاسخگویی (استنطاقی) پاسخگویی به سؤالات زمانه همان شیوه استنطاقی شهید صدر از قرآن است که به استنطاق از کلام معصومین تسری داده شده است؛ مرجعیت جهت‌دهی به علوم در مبانی و اهداف مبانی یعنی در هستی‌شناسی انسان‌شناسی و ارزش‌شناسی و فرمایشات اهل‌بیت می‌تواند به علوم اسلامی و علوم انسانی حتی به علوم طبیعی هم می‌توان این امر را تعمیم داد؛ مرجعیت معرفتی در کنار علوم حسی و عقلی معرفت نقلی هم که بر اساس روایات اهل‌بیت شکل می‌گیرد علوم مقبولی باشد؛ مرجعیت حکمی که از آیه ۱۰۵ سوره نساء استفاده می‌شود در حوزه‌های دیگر هم گسترش داده شود؛ سیطره عملی نگاه اهل‌بیت یعنی همان گونه که سید جمال‌الدین اسدآبادی العود الی القرآن را مطرح می‌نمود ما بازگشت به فرمایشات اهل‌بیت را که مرجعیت آن نزد همگان مسلم است به عنوان منبع مشترک قرار دهیم؛ مرجعیت الگویی یعنی گسترش اسلام در سراسر جهان که در سیره پیامبر با نامه‌نگاری به سران جهان شکل گرفت و نیز تمدن اسلامی قرون دوم تا پنجم و نیز یازدهم تا دوازدهم یعنی دوران صفویه معیار تشکیل تمدن نوین اسلامی باشد امروزه در برنامه و اقدامات مسلمین قرار گیرد؛ مرجعیت تبیینی ۴۴ نحل و توسعه تبیین با توجه به حدیث ثقلین منحصر به پیامبر نیست و شامل همه اهل‌بیت می‌شود؛ مرجعیت به معنی سرچشمه علوم بودن که هم بر نقش اهل‌بیت در تأسیس و پیدایش علوم مختلف می‌تواند باشد و هم اینکه علوم بی‌واسطه یا باواسطه با استفاده از فرمایشات اهل‌بیت توسط آنان تأسیس و توسعه و یا تأسیس و یا توسعه داده شده است؛ مرجعیت ادبی همان گونه که در مورد سفارش‌ها به ابو الاسود دئلی و خود نهج‌البلاغه مطرح است؛ مرجعیت درمانی همان گونه که قرآن شفا است: وَ نُنْزِلُ لُْمِنْ ذَالْقُرْآنِ مَا هُوَ شِفَاءٌ وَ رَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ کلام اهل‌بیت هم درمان دردهای جسمی و روحی و

روانی، اجتماعی، اعتقادی و ... است و نباید درمان را به روایات طبّی فروگاهش داد خود بنده رساله ذهبیه را شرح کرده ام و چنین روایاتی را قبول دارم و توجه داریم برخی روایات طبّی البته قابل استناد نیست و یا صرفاً روایات شخصیّه است و قابل استناد نیست؛ مرجعیت در استناد و یا استنباط و استخراج احکام فقهی احکام اخلاقی حکام حقوقی احکام اجتماعی احکام سیاسی و ...؛ مرجعیت پارادایمی که گرچه یک نظام ارائه نمی‌کنند بلکه فرا نظام ارائه می‌نمایند یعنی فرهنگ را به گونه‌ای سامان می‌دهند که ما به سوی رشد علمی و رشد معنویت و ... حرکت می‌کنیم.

مختصات کلی مکتب اهل بیت عدالت و ولایت و عقلانیت وحدت و توحیدگرایی است در مجموع جهان را به پرجاذبه‌ترین مباحث موجود در عالم رهنمایی می‌کنند.

در پایان جلسه هم تکمله‌هایی بر بحث ارائه شده مطرح شد و هم مطابق معمول برنامه پرسش و پاسخ انجام پذیرفت.

